

Hans-Georg Gadamer

FELSEFENİN BAŞLANGICI

Çeviri: Mehmet Barış Albayrak

HANS-GEORG GADAMER

11 Şubat 1900'de Marburg'da dünyaya geldi. 1918'de liseyi bitirdikten sonra Breslau, Marburg, Münih ve Freiburg'da felsefe, Alman dili ve edebiyatı, tarih, sanat tarihi, 1924'ten itibaren de klasik filoloji okudu. 1922'de Marburg'da Paul Natorp'un yanında doktora derecesini aldı. 1929'da Martin Heidegger'in yanında Platon'un Diyalektik Etiği başlıklı çalışmasıyla doçent oldu. 1937'de Marburg'da kadrosuz profesör, 1939'da Leipzig'de, 1947'de Frankfurt am Main'da profesör olur, iki yıl sonra, Heidelberg'e, Nazilerin Karl Jaspers'i atmaları üzerine boşalan kürsüye davet edildi. Burada, 1968'de emekli olana dek ders verdi. 13 Mart 2002'de Heidelberg'de öldü.

MEHMET BARIŞ ALBAYRAK

İstanbul'da doğdu. Boğaziçi Üniversitesi'nde Psikolojik Danışmanlık lisansı diploması aldıktan sonra. Almanya'nın Tübingen Üniversitesi'nde felsefe lisansı ve yüksek lisansı diplomalarını aldı. Schelling, Hölderlin, Novalis gibi yazarların kitaplarını çevirdi. Boğaziçi Üniversitesi ve Darmstadt Üniversitesi'nde dersler verdi. Halen Mef Üniversitesi'nde felsefe dersleri vermeye devam ediyor. Alman İdealizmi, zihin felsefesi ve eğitim felsefesi üzerine çalışıyor. *Kırmızı Top* adlı bir öykü kitabı ve Çiler Çilingiroğlu'yla beraber yazdığı *Yol Ayrımları* adlı bir deneme kitabı bulunuyor.

İÇİNDEKİLER

I

Başlangıcın Anlamı.....7

II

Başlangıç Kavramına Hermenötik Aracılığıyla Erişmek21

III

Sağlam Zemin: Platon ve Aristoteles41

IV

Yaşam ve Ruh (Phaidon)53

V

Doğa ve Tin Arasında Ruh65

VI

Ruhtan Logos'a (Theaitetos ve Sofist).....79

VII

Aristoteles'in Doksografik Yaklaşımı.....93

VIII

Aristoteles'in Fizik'inde İyonya Düşüncesi.....111

IX

Parmenides ve Ölümlülerin Görüşleri.....127

X

Parmenides ve Varlık145

I

BAŞLANGICIN ANLAMI

Her zaman çok ilgimi çeken bu konuyu sunmadan önce, 1967 yılında Heidelberg’de verdiğim son dersin notlarına göz attım. Aslında uzun zamandan beri o dersleri bir kez daha ele almanın faydalı olabileceğini düşünüyordum.

Konu, Yunan felsefesinin başlangıcı, yani bir anlamda Batı kültürünün de başlangıcı. Bu konu, yalnızca tarihsel bir ilgi alanını oluşturmuyor. Radikal bir dönüşümün yanı sıra, bir belirsizlik ve özgüven eksikliği döneminde bulunan kendi kültürümüzün mevcut sorunlarıyla da ilgili; bu nedenle, tamamen farklı, bizimkinin aksine Yunan kültüründen doğmamış olan kültürlerle bağlantılar kurmaya çalışıyoruz. Yunan düşüncesinin gelişiminin ilk aşamalarına ilgi duymamızın bir nedeni bu. Presokratiklerin bu bağlamda incelenmesi bizim için önemli. Böyle bir inceleme, kendi yazgımıza dair anlayışımızı derinleştirir ki bu yazgı, Yunan felsefesi ve bilimiyle beraber, Yunanistan’ın hem denizde hem de

ticarette Akdeniz dünyasına egemen olmaya başladığı yıllarda başlar. Bu egemenlikle birlikte, hızlı bir kültürel gelişme de başlamıştır. Bu bakımdan ilk Presokratiklerin Küçük Asya'dan, Milet ve Efes çevresindeki kıyı bölgesinden, yani o sırada tüm Akdeniz bölgesinin ticaret ve kültürüne hâkim olan bölgeden gelmeleri tesadüf değildir.

İncelemek istediğim konu işte budur, elbette bunu belirli sınırlar içinde ele alarak ve tamamını açıklama iddiası taşımadan gerçekleştirebilirim. Çünkü böyle bir girişim asla önceden belirlenmiş bir varış noktasına ulaşamaz; sonuç olarak ben de yeniden düşünülmüş ve umulur ki daha da geliştirilmiş bir bağlamda, nasıl sayısız yeni sorular ortaya çıktığını göstermek için yıllar sonra aynı konuya geri dönüyorum.

Bu noktada, metodolojik, tanıtıcı ve belirli bir anlamda yaklaşımımı haklı çıkarmaya hizmet eden bir düşünceyi aktararak başlamam gerektiğini düşünüyorum: Presokratikler üzerine derslerimin can alıcı noktası, derslere Thales, Homeros ya da [Hz.] İsa'dan önceki 2. yüzyıldaki Yunan dili analiziyle değil, Platon ve Aristoteles ile başlamayı tercih etmem. Bunun nedeni, bana göre Presokratiklerin felsefi bir yorumunun ancak bu yolla mümkün olmasıdır. Bunun dışındaki her yöntem, felsefe içermeyen bir tarihselciliktir.

Bu ön açıklamanın elbette kanıtlanması gerekir. Bildiğimiz gibi, Presokratikleri araştırma ve metinleri ana dilinde derinlemesine yorumlama görevini ilk kez

üstlenenler Romantikler olmuştur. 18. yüzyıl Avrupa üniversitelerinde, Platon'u ya da başka herhangi bir felsefi metni orijinal dilinde incelemek henüz genelgeçer bir kural değildi. Daha çok el kitapları kullanılıyordu. Orijinal metinlerin incelenmeye başlanması, Paris ve Göttingen'deki büyük üniversitelerin yanı sıra hümanist geleneğin sürdürüldüğü diğer Avrupa okullarında ve İngiliz üniversitelerinde doğmuş bir tutum değişikliğine işaret ediyordu.

Presokratiklerin felsefi araştırma ve yorumuna kapılarını ilk açan Alman düşünürler, Hegel ve Schleiermacher olmuştur. Hegel'in bu bağlamda oynadığı önemli rol –Hegel'in ölümünden sonra arkadaşları tarafından yayınlanan *Felsefe Tarihi Üzerine Dersler*'in de ötesinde– iyi bilinmektedir. (Bu ilk basım aslında oldukça yetersizdir; Hegelci düşünceye sadık olsa da bu büyüklükteki bir düşünürün hak ettiği özenle hazırlanmamıştır.) Hegel'in yapıtlarında, Presokratik felsefenin Hegel'in düşüncesi için ne kadar önemli olduğunu çok daha etkileyici bir şekilde gösteren şeyler vardır. Örneğin, Kant'ın kapsamlı transandantal mantık programına diyalektik araçlar ekleyen “sistematik” bir çalışma olan *Mantık Bilimi*'nin giriş kısmını düşünelim. Bu giriş kısmını, Hegel'in erken döneminden kalan ve Kantçı kategorilerle uğraştığı taslaklarla karşılaştırmak, kavramların, ideyi diyalektik biçimde ele almak adına nasıl adım adım geliştiğini görmek açısından son derece ilginçtir. Hegel'in Jena dönemindeki gençlik yazılarında, *Mantık Bilimi*'nin en iyi bilinen bölümüyle, yani varlık, hiçlik ve oluş hakkındaki ilk bölümle ilgili hiçbir şey

yoktur. Hegel bu bölümü daha sonra eklemiş ve neredeyse akıl almaz bir işe girişmiştir: Her türlü akıl yürütmeyi, dolayısıyla önerme biçimlerini bile önceleyen üç başlangıç kategorisini (yani varlık, hiçlik ve oluşu) ortaya koymak. Hegel, önermelerle belirlenemeyen ama tersine onların temeli olan bu gizemli yalın kavramlarla başlar. Hegel'in diyalektik düşüncesinin başlangıcı da burada yatar, Presokratikler yoluyla gerçekleştirilen bir başlangıçtır bu. Hegelci felsefenin diğer büyük eseri olan *Tinin Görüngübilimi*'nde de aynı şeyle karşılaşırız: İlk bölümler, Hegel'in o dönemde verdiği felsefe tarihi derslerinin Presokratiklere adadığı bölümüne ilişkin bir yorum olarak okunabilir. Bana kalırsa Hegel, diyalektik düşünme yönteminin mimarisini inşa ederken, felsefenin bu ilk patikalarının, kendisine rehberlik etmesine izin vermiştir. Bu nedenle, 19. yüzyılda Hegel ile birlikte yalnızca klasik felsefeye yönelik tarihsel araştırmanın değil, felsefenin Presokratikler ile sürekli yeniden başlayan ve hiç bitmeyen bir diyalogunun da başladığı sonucuna varabiliriz.

Presokratikleri gündeme getiren diğer büyük araştırmacı ve düşünür, ünlü ilahiyatçı ve Platon'un eserlerini Almancaya çeviren Friedrich Schleiermacher'di. Schleiermacher'ın emeği, farklı kültürlerden çevrilen edebi eserlerin tümü için gerçek bir örnektir. Bu, filolog hümanistler ile kuramcı filozoflar arasında yeni bir işbirliğinin başlangıcını oluşturur. Örneğin son dönemde, Platoncu öğretinin bu dolaylı geleneğinin, Konrad Gaiser ve Hans-Joachim Krämer'in, Leon Robin temelli Tübingen ekolü tarafından yeniden keşfi, bilindi-